

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ ТРАНСПОРТНИМИ ПОСЛУГАМИ: СУЧАСНИЙ СТАН

Кухарчик В.Г.

У статті розглядаються питання становлення ринку транспортних послуг. Визначені напрямки розвитку ринку транспортних послуг України.

Транспортні послуги виникли одночасно з появою основних видів транспортних засобів і сьогодні є невід'ємною частиною світового ринку та міжнародних економічних відносин. Надання транспортних послуг забезпечує перевезення товарів та пасажирів у всі куточки земної кулі та оптимальне функціонування механізму світової торгівлі товарами та послугами.

Питанням надання транспортних послуг були присвячені труди вітчизняних вчених: Абрамова А.П., Бакаєва О.О., Белова І.В., Гурнака В.М., Дмитрієва В.А., Загорулько В.М., Зайончика Л.Г., Кутаха Л.А., Кулаєва Ю.Ф., Котлубая М.І., Котлубая О.М., В.М. Лившица, М.В. Макаренко, А.А. Мітаїшвілі, І.В. Морозовой, В.О. Персіанова, О.П. Петрова, М.Т. Примачова, Н.К. Роздобудько, Е.М. Сича, Т.С. Хачатурова, Ю.М. Цветова, В.Г. Чекаловца, Б.І. Шафіркіна, В.Г. Шинкаренко та інших.

Постанова проблеми. Можливо говорити про недостатню увагу до проблем ефективного використання транспортного потенціалу країн. Відсутнє наукове обґрунтування категорії транспортний потенціал країни. Відсутні розробки що до використання транспортного потенціалу країни в контексті економічної безпеки держави.

Формування цілі. Обґрунтування напрямків та перспектив ефективного використання транспортного потенціалу країни з урахуванням вимог економічної безпеки держави.

Дослідження. На сьогодні транспортні послуги є дуже важливою частиною механізму передачі продукції та перевезення пасажирів і робочої сили, яка дозволяє здійснювати товарообіг між континентами та переміщення людських ресурсів для подальшого розвитку країн світу. Сучасна система транспортних послуг – це складний комплекс різноманітних послуг, а також правил, принципів та закономірностей їх надання, який забезпечує нормальну роботу міжнародної транспортної системи. Вона має як позитивні, так і негативні особливості, які впливають на процеси переміщення товарів, послуг та людей.

Світові транспортні послуги давно стали елементом економічного життя світу, але вони постійно розвиваються та набувають нових рис, тому це питання заслуговує особливої уваги і повинне бути ретельно досліджене, проаналізоване по всіх його аспектах та особливостях.

Сучасний світовий ринок транспортних послуг є складним структурованим комплексом, який охоплює транспортні перевезення абсолютно всіх країн світу та забезпечує безперервне функціонування міжнародного

товарообороту та перевезень. Найбільша частка цього ринку належить країнам з найбільш розвиненим транспортним комплексом – країнам Західної Європи, Сполученим Штатам Америки, Канаді, Японії, Росії. Вони не тільки володіють більшою частиною даного ринку, але й здатні здійснювати власні перетворення на свою користь та встановлювати нові умови та принципи світових перевезень та комплексу послуг, пов'язаних з ними.

Для ефективного функціонування даної системи країни-лідери ринку встановлюють певні регулятивні норми та стандарти, які затверджуються міжнародними економічними організаціями та урядами чи відповідними відомствами цих країн. Ці дії можуть пояснюватися багатьма причинами: захист національного ринку, прагнення певних гравців на ринку транспортних послуг до монополізації деяких його сегментів, бажання захистити економіку від напливу дешевих зарубіжних товарів низької якості та нелегальної робочої сили, отримання прибутку шляхом введення додаткових бар'єрів та обмежень, політичні та соціальні причини тощо.

За останні 30 років ринок транспортних послуг розвинувся більше, ніж за попередні декілька століть, з'явилися нові види послуг, новітні досягнення науки та технологій були втілені для вдосконалення функціонування системи надання послуг, пов'язаних із транспортними перевезеннями, змінилися правила та умови роботи транспортної системи світу. Сьогоднішні величезні обсяги ринку транспортних послуг пояснюються не тільки збільшенням кількості населення світу, але й збільшенням попиту на товари та послуги тому треба задовольнити цю потребу в найкоротші строки та найкращим чином. Як свідчить статистика, встановлення такої моделі суспільного попиту на товари та послуги призвело до бурхливого розвитку міжнародного ринку транспортних послуг.

Прівно з 1980 роком обсяг ринку транспортних послуг виріс майже у 8 разів, що свідчить про величезне збільшення обсягу товарів та послуг, які перевозяться та супроводжуються наданням різноманітних послуг в процесі транспортування.

За словами повідних експертів СОТ, подібне зростання продовжиться у майбутньому та охопить майже всі галузі світової транспортної системи, особливо авіаційний та автомобільний транспорт, а також новітній вид транспорту – електронний, який характеризується миттєвістю відсилання інформації та інших видів даних чи послуг, але поки що є вузькоспеціалізованою сферою транспортування.

Крім того, на сьогодні чітко визначилися частки (у відсотках до загального обсягу ринку) основних країн-гравців на даному ринку (рис.1.)

Вказані на рис.2 частки країн-лідерів ринку світових транспортних послуг залишаються відносно постійними (раз в 2-3 роки відбуваються коливання на більше ніж $\pm 1-2\%$) протягом останніх 12 – 13 років. Розмір частки на даному ринку залежить від рівня економічного розвитку та сили економічного впливу певного регіону та країни, тому, за прогнозами експертів СОТ, сучасна структура розподілу ринку світових транспортних послуг збережеться протягом наступних 7-10 років з можливим коливанням $\pm 2-2,5\%$ на користь країн, що розвиваються..

Елементи сучасного світового ринку транспортних послуг розподіляються за важливістю в залежності від значущості виду транспортних перевезень, які вони доповнюють. На сьогодні основними видами транспортних перевезень є морський, повітряний, автомобільний, залізничний, трубопровідний та електронний. Вони відрізняються обсягами пасажирообороту та вантажообороту.

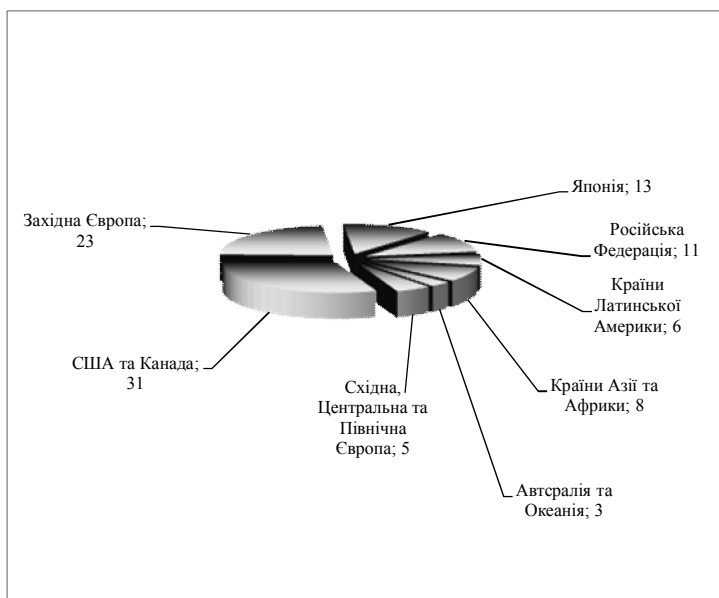

Рис.1 Частки країн та регіонів світу на ринку міжнародних транспортних послуг.

На рис. 2 вказані значення пасажирообороту сучасних видів міжнародних транспортних перевезень станом на 2008 рік.

На основі даних рис.2 зрозуміло, що абсолютно переважна частка (80%) належить автомобільним перевезенням. Це один з найшвидших та найбільш маневрених видів пасажирських перевезень. На другому місці знаходяться повітряні перевезення, на долю яких припадає тільки 8%; однак, за прогнозами спеціалістів, це значення може потроїтися у найближчі 8-9 років та становити вже 26-29% порівняно з 2007 роком.

Сьогодні послуги, пов'язані із здійсненням повітряних пасажирських перевезень, знаходяться на другому місці серед інших видів транспортних послуг на світовому ринку. Крім того, для авіаційних перевезень та пов'язаного з ними комплексу транспортних авіаційних послуг постійно виникають нові

перспективи та можливості для розвитку завдяки науково-технологічному прогресу та втіленню новітніх розробок та відкриттів у галузь авіаційного транспорту та авіаційних транспортних послуг у міжнародній торгівлі.

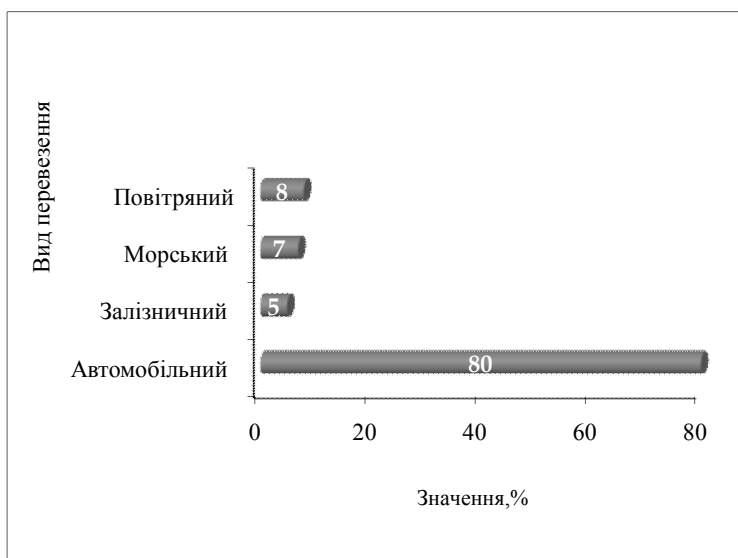

Рис.2 Значення пасажирообороту сучасних видів міжнародних транспортних перевезень станом на 2008 рік, %

Залізничний транспорт та морські перевезення займають відповідно передостаннє та останнє місця у цьому списку, тому що їх значними мінусами є низька швидкість та велика залежність від погодних умов, обмеженість шляхів пересування (особливо – для залізничних пасажирських перевезень). Але їх роль у перевезенні вантажів зовсім інша та більш важлива у процесі здійснення міжнародної торгівлі.

Помітно відрізняється від співвідношення часток різних видів перевезень у контексті пасажирообороту співвідношення у контексті вантажообороту (рис.3). За даними, представленими там, частка транспортних залізничних перевезень вантажів складає вже не 5, а 15% від загального обсягу, а морського – 60% проти 7% у перевезеннях пасажирів.

В цьому контексті з'являється новий вид транспортних перевезень, тобто і новий комплекс транспортних послуг – трубопровідні перевезення – це транзит природних ресурсів – в основному нафти та природного газу за допомогою системи газопроводів та нафтопроводів, прокладених як на поверхні континентів, так і по дну морів. На початку 21 століття планується побудувати нафтопровід „ Сибір – Тихий океан ” до Америки та Японії по дну Тихого

океану довжиною від 7000 км, який дасть можливість Японії та США отримувати природні ресурси з Російської Федерації.

На долю повітряних вантажоперевезень та пов'язаних з ними транспортних послуг припадає тільки 3% через низьку вантажопідйомність сучасних авіалайнерів, що, однак, компенсується високою вартістю товарів, що перевозяться.

В жодній з поданих схем не вказується електронний транспорт, тому що він існує у віртуальній мережі Інтернет та у реальності проявляється тільки при доставці товарів та реальному наданні послуг замовникам та покупцям. Схема його здійснення полягає у замовленні необхідних товарів та послуг у спеціалізованих електронних каталогах та магазинах, що дозволяє не виходячи з дому отримати повну інформацію про товар та оплатити покупку. Сьогодні таким чином можна купити будь-який товар та будь-яку послугу, що поступово робить цей надсучасний вид транспорту найбільш прогресивним та багатообіцяючим серед інших видів транспортування.

Автотранспорт в даній ситуації теж втрачає позиції через невисоку вантажопідйомність порівняно з морським та залізничним транспортом.

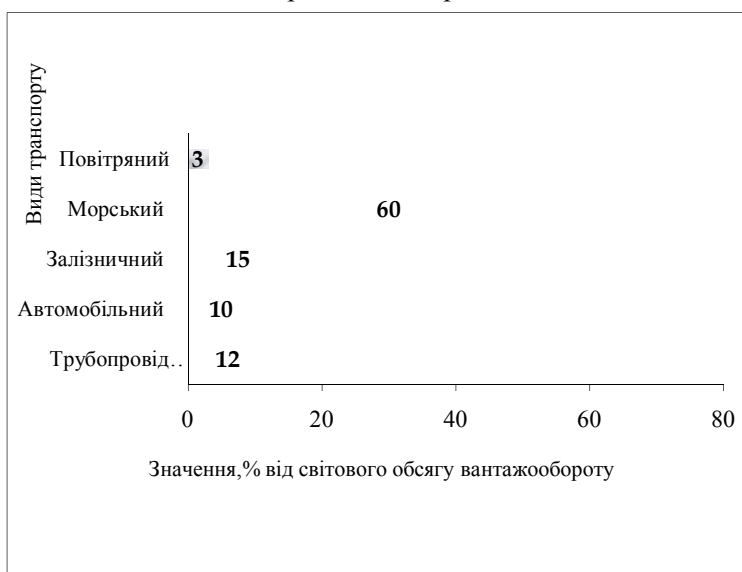

Рис.3. Співвідношення різних видів транспортних перевезень у контексті вантажообігу

Таким чином, станом на сьогоднішній момент, стан сучасного ринку транспортних послуг можна назвати відносно стабільним, але через 7-9 років ситуація докорінним чином зміниться. Науково – технологічний прогрес

призводить до поступової реорганізації системи транспортних послуг у зв'язку із зміною пріоритетів у світовій транспортній системі. З причини того, що з плином часу змінюються ролі провідних типів та систем транспортування товарів, послуг та людей, змінюється роль та значення певних окремих різновидів транспортних послуг, що надаються.

Висновок. На основі поданої вище інформації та проаналізованих даних про стан ринку транспортних послуг світу можна визначити основні тенденції його подальшого розвитку:

- ❖ Більш широке використання найновітніших технологій та досягнень для вдосконалення системи надання транспортних послуг

- ❖ Розвиток нових видів транспортування – електронного та вдосконалення існуючих – авіаційного, трубопровідного та автомобільного

- ❖ Зростання обсягів перевезень та надання послуг у найближчі 20 років

Зміна пріоритетів у наданні транспортних послуг на користь наукомістких та дорогих видів транспортування.

Стратегія забезпечення розвитку транспортного комплексу країни полягає в поєднанні ринкових механізмів і державної регуляції, оснований на опосередкованому впливі на процеси, де на сьогодні ринкові механізми не діють, або діють неефективно. Це стратегія інноваційного шляху розвитку на підставі інституційних перетворень транспортного комплексу, яка сформує систему нових форм організації транспортної діяльності здібних до створення, впровадження і розповсюдження інновацій, яке забезпечить в короткі терміни досягнення високої конкурентоспроможності.

Стратегічна спрямованість полягає у формуванні умов економічної зацікавленості вкладання засобів в розвиток транспортного комплексу, з боку основних експортно-створюючих галузей.

Це стратегія інтеграції, стратегія розвитку в країні торговельно-промислового комплексу, як основного засобу організації перевезень вантажів.

У транспортній галузі це стратегія лідерних технологій, яка ґрунтується на використанні власних досягнень в науково-технічному прогресі, для створення передових стандартів для нових типів судів, нових технологій суднобудування, формування попиту на них і виходу на ринки збуту.

Для реалізації даної стратегічної спрямованості в Україні є всі необхідні передумови.

Література

Статистичний щорічник України за 2007р.// Держкомстат України за ред. О.Г.Осауленка; Відп. за вип.І.В.Калачова.- К.: Консультант,2008.- 572с.

Послання Президента України до Верховної Зароди України Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки. Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України,2002.-74с.

Транспорт і зв'язок України за 2007р. // Держкомстат України за ред. Н.С.Власенко; Відп. за вип. І.В.Калачова.- К.: Консультант,2008.- 276с.

Основы организации транспортного обеспечения внешнеторговых связей Украины/ Ю.В.Цветов и др.-К.ОАО “ИКТП-Центр”,-2000.-581с.

Экономические основы функционирования морского рынка транспортных услуг./ПримачевН.Т. и др.-Одесса: Афтограф, 2004.-320с.

6.Економічні механізми розвитку торговельного мореплавання в Україні/ Котлубай О.М..Одеса:ІПРЕЕД НАН України,2004.-453с.

Abstracts

V.Kukharchyk

International trading in transport services: modern state

The questions market transport services effective developments are examined in the article. Directions of Ukraine market transport system development are certain.